

*Hoe de coninck Eson van Mirmidonien zijn zoen Jason beleydde*¹
binnen Olifernen, hoe Medea teghens Jason sprac en[de]
*hoe zij haer ouste zoen Jason doodde.*² [152v]
[22]

Als ghij verstaen moecht bij tongheval boven verclaert, en mocht de vrome Jason Hercules, zijnen gheselle, gheen gheselschap doen, noch de ander heeren uuyt Griecken, die de machteghe stat van Troyen soude gaen beglegghen, waer om de coninck Eson ende Hercules zeer drouvich waeren, en[de] toefden .xv. daghen langher dan zij gheordineert hadden.³

Als de .xv. daghen om waeren ende zij gheen maere van hem en hoerden, sceydden zij uuyt de haven daer zij in laghen, ende zeylden zoe langhe dat zij quaemen voer Troyen mit zoe groeten ghetale van volcke dat niet theghenstaende de weer van Leomedon en[de] vant lant ende van al tconincrijk, zij en wonnen tlant, ende ten laesten zij bespronghen⁴ de stat en[de] wonnense in de forme en[de] manier als wel int langhe verclaert staet in de *Historie vanden .xij. arbeyden des vrome Hercules*.⁵ Ende als zij dit upset ten eynde ghebrocht hadden, elx keerde te zijnen lande.⁶

1. beleydde: belegerde

2. [Gr 153v] [P 20] ¶ Comment le roy eson de mirmidoine assiega son filz Iason en la cite doliferne Comment medee parla a Iason [Et] comment elle occist son filz ainsne nomme Iason.

3. [Gr 153v] [P 20.1] ¶ Comme entendre pouez par linconuenient dessusdit le preu Iason fu destourne de compaigner hercules et la cheualerie de grece qui deuoient aller mettre leur siege deuant la puissante cite de troyes / Pourquoi le roy Eson et hercules furent moult dollens et attendirent par quinze Iours entiers outre le terme quilz auoient constitue de monter en mer /

4. bespronghen: vielen aan

5. Quant les quinze Iours furent passez et quilz apperceurent que de la venue de Iason nestoit nulles nouvelles Ilz partirent du port ou Ilz estoient / Et tant nagerent quilz arriuerent deuant troyes en si grant nombre de gens que non obstant la resistance de laomedon / de toute la cite et du pays Ilz lassiegerent et tant y demourerent et firent de merueilleux assaulx quilz la prindrent et la destruisirent en la forme et maniere que bien au long est declairie en listoire des douze labeurs du preu hercules /

6. et quant Ilz orent celle entreprinse menee a fin chascun [125v] deulx retourna en sa contree.

Als ghy verstaen moecht bn tongheual bo
uen verclaert en mocht de vromē iason her
cules zinnē gheselle gheen gheselschap do en noch
de ander heerē wyt quide die de machte ghe
stat vā troyen soude gaten belegghe waer om
de coninc Esou ende hercules zeer dromuch wat
zen en toefden xv. daghen langhe dan zn ghe
odmiert hadden als de xv. daghe om watē
en zn gheen matre vā hem en hoeden seyde
zn wyt de hantē daer zn in laghen Ende seylde
zoe langhe dat zn quat nē voer troyen mit goe
groeten ghetale vā volche dat met theghestatē
de de waer van leomedon entant lant en van
al coninc zn en wome flant en ten laesten
zn besproeghe de stat en womeuse in de forme
en maner als wel mit langhe verclaert staet in
de historie vande en akerden des vromē her
cules En als zn dit vpsat ten eynde ghebrocht
hadden ely lieede te zinnē lande

Als de coninc Esou vā mitindome gheleert
was vā troyen was hy zeer verpoert dat zn
zoe en iason ghemist had te come tot die eerholer
reysē medea die noch mit gherome en was in
mitindome sint dat zn vā daer ghang vpsen
propere dach dat zn pelens had den steuē als ghe
seit is qua doe tot den coninc Esou al ontver
wet en onghedaē en al haer deede ghescreuit

Als de coninck Eson van Mirmidonien ghekeert was van Troyen, was hij zeer verstoert dat zijn zoen Jason ghemist had te comen tot dier eerlicker reyse.¹ Medea, die noch niet ghecomen en was in Mirmidonien sint dat zij van daer ghing up den properen dach² dat zij Peleus had doen sterven, als gheseit is, quam doe tot den coninck Eson al ontverwet ende onghedaen³ ende al haer cleederen ghesceuert.⁴ [153r] Ende als zij voer hem quam, viel zij up beyde haer knien ende seyde aldus: “Heer, ziet hier Medea, de armste ende ongheluckichste vrou die ymmermer wesen sal!⁵ Du weeste ende en moechste niet ontkennen ic en bin u eyghens ende propers zoens Jasons wijf, die ic niet langhe gheleden dede keeren mit groeter eeren vander dootlicker laghe, daer sijn oem Peleus doer sijn quaetheit hem ghesonden had.⁶ Dit niet teghenstaende, ter stont als hij mijnder gheen doen⁷ meer en h[ad],⁸ heeft hij mi ghelaten sint den dach dat ic consent drouch in den onghetrouwen Peleus doot, twelck ic dede om wraeck te nemen van dat hij verradelicke onder tdecsel tguldin vlies te winnen, dat een onmoghelic zaeck was allen creatueren sonder mijn hulpe, ende meende wel dat hij nemmermeer keeren en soude, ende woude hem aldus ghedoot hebben.⁹ Ende Jason wil hem nu onschuldeghen onder

1. eerlicker reyse: rechtvaardige oorlog, eervolle veldtocht — [Gr 154r] EN la nouellite donques que le noble roy eson de mirmidoine fut retourne de la conquete de troies moult trouble pour son filz Iason qui auoit failly a ceste haulte honneur /

2. up den properen dach: op dezelfde dag

3. ontverwet ende onghedaen: verkleurd en vies

4. Medee qui encoires nestoit reuenue en mirmidoine depuis quelle sen estoit partie le propre Iour quelle auoit fait mourir le desloyal peleus comme dit est retourna lors par deuers le roy eson toute destainte et descouloree et rapportant ses vestemens deschirez /

5. Alors elle se mist a deux genoulx deuant le roy eson puis lui dit / Sire voys icy medee la plus poure *et* la plus Infortunee dame qui Iamais sera /

6. Tu scez et ne puez ygnorer que Ie ne soye la propre femme de ton filz Iason que Ie feys na pas long temps retourner glorieusement du mortel peril ou son oncle peleus lauoit par son malice enuoye /

7. gheen doen: niet nodig

8. Hs.: heeft

9. Ce non obstant Incontinent quil a eu fait de moy Il ma habandonnee des le Iour que Ie fus consentant de la mort du desloyal peleus et le feis pour prendre vengeance de ce que traiteusement soubz vmbre de la conquete du riche mouton ou veurre dor qui estoit chose Impossible a creature humaine sans mon adrescement et bien cuidoit que Iamais nen deust retourner lui auoit voulu la mort auancier

En also zyn voer hem qua vul zyn vp beyde haer kinne
 En seyde aldus heer ziet hier medea de armste
 en ongheluckichste vrou die ynterit wesensal
 du weeste en en moechste niet ontlicken ir en
 bin ir eyghens en propers zoenes iafons vns die
 ir niet langhe gheleden dede lieve mit groete ce
 ren vander dootlicher laghe daer sijn oem peles
 doer sijn quaetheit he ghe soude had dit niet te
 ghenstaende ter stont als hi inuider ghee doen
 meer en heeft heeft hi mi ghe late sint den dach
 dat ir ronsent droms in den onghetrouwe peles
 doot tbelde ir dede om waerle te nemē vā dat
 hi veradeliche onder tderfel tynulmblics te wi
 nen dat een omoghelic saede was alle creature
 sonder min hulpe Ende meende wel dat hi nemet
 meer lieken en soude en boude he aldus ghe
 doot hebben En iafon wil he mi onfsuldeghe
 onder de velde vā peleus doot die ir noch tās
 doer de lieft vā hem en om hem te vrelie ghe
 tracteer heb Heer seyde medea noch ghu weet
 vp den dach als peleus starf v. zoen seyde zeer
 naestlic vā hier En hoe ir nae hem ghung zoe
 was onse aut nuer aldus dat ir hem vp ten dach
 vant in de stat vā rhorinte daer hi ondertrout
 had des romms dorhter en daer sprac ir lang
 teghen hem En onder veel onder vnsinghe had
 ir he zeer naestlic dat hi mi ghetrou wilde
 wesen nae dat hi mi beloeft had zyn trou qu

de verwe¹ van Peleus doot, die ic nochtans doer de lief van hem ende om hem te wreken ghetracteert² heb.³ Heer,” seyde Medea, “noch ghij weet up den dach als Peleus starf, u zoen sceyde zeer naestelic⁴ van hier, ende hoe ic nae hem ghing, zoe was onse aventuer aldus dat ic hem up een dach vant in de stat van Chorinten, daer hij ondertrout had des conincs dochter, en[de] daer sprac ic lang teghen hem.⁵ En[de] onder veel onderwijsinghe bad ic hem zeer naestelic⁶ dat hij mi ghetrou wilde wesen nae dat hij mi beloeft had, zijn trou quij-[153v]tende, maer ic aerbeyde te vergheefs, want hij en wilder niet nae verstaen.⁷ Ende als ic vernam dat ic niet anders hebben en soude, doe dede ic bij crachte van eenigher nigromancien haestelic sterven de bruyt, die hij snachs meende te beslapen, ende oec den coninck ende alle die in de zaele waeren, sonder alleen Jason, die ic in gheender manieren quaet doen en mach.⁸ Doe ghing ic van daer up der goden aventuer, niet meenende dat ic ymmermeer bij u comen mocht.⁹ Soe heeft mi dAventuer zoe ghewesen¹⁰ dat ic sint, ja, binnen twee maenden,¹¹ quam in de stat van Olifernen, ende daer heb ic weder ghevonden ende ghesien Jason mit der conighinne Mirro, ende daer is mi gheseit ende versekert dat hijse ghetrou heeft, waer om ic zoe

1. verwe: schijn

2. ghetracteert: behandeld (cynisme)

3. et se veult excuser soubz la couleur de celle mort / laquelle touteffois pour son amour et pour le vengier ay traittee.

4. zeer naestelic: onmiddellijk

5. [Gr 154v] **S**ire dist encores la dame vous sauez que le Iour que peleus rendi ame vostre filz parti dici moult hastiuement / Et comment le men alay apres / si fu nostre auanture telle que le le trouuay vng Iour en la cite de corinthe ou Il auoit creante la fille du roy et la moult longuement parlay a luy

6. naestelic: dringend

7. et entre maintes remonstrances le lui requis tresinstamment quil me vouldist estre loyal selon ce quil mauoit promis en acquittant sa foy / mais [126r] le labouray en vain Car Il ny voulut nullement entendre

8. Et quant le apperceus que nen aroie autre chose le feis par la vertu daucuns enchantemens mourir tout a coup lespousee quil cuidoit ce Iour auoir en sa loyssance Et avecques mourut son pere et par consequent tous ceulx qui en la salle estoient assiz au disner reserue Iason auquel en telle maniere le neusse nullement y voulu atouchier /

9. puis me parti dillec et men alay a ladventure des dieux / non pensant que Iamais deuers vous peusse retourner /

10. ghewesen: geweest

11. binnen twee maenden: twee maanden geleden

tende matre ir acbeude te verghesfe wat hū en bil
 der niet nae verstaē En als ir vernā dat ir niet an
 das hebben en soude doe dede ir bñ crachte van
 eenigher mgromācien hat selic sterue de kuyt
 die hū synghes meende te beslapen en oer den
 conuelt en alle die inde zaelle Watre sonder alle
 iafon die ir m gbeender manieē quaet doen
 en mach doe ghing ir vā daer v p der goden a
 nutute mit meende dat ir yntermett bñ v romen
 morst Soe heeft m dāntūte zoē ghesesen dat ir
 sint abunne t wec maende quā m de stat vā ohsēne
 en daer heb ir weder gheuoeden en ghesien iafon
 mit der romghunt mūro Ende daer is m ghesat
 ende verscheit dat hūse ghehouet heeft vrac om
 ir zoē dāngheū diur int hart vercrech dat al had
 m al de weculle moghe batten ir en had rōuē te
 ghēus hē spickē Ende ir ghing vā daer om bñ
 v te comē v biddende dat gēū doer ghinst vā
 alle vrouwe v ghelieue wille minne armet ghe
 lateuder vrou totfāme En m bekenheit der ver
 dāntē die ir bedient mach hebbe als ir v ou
 theit verlicke de en leyde v gēuchtant wesen vā
 pppn iacē En doet m recht vā v zoē iafon
 sonder ryghet of freyghet te doen

Als de conuelt Esou verstout des diur en de
 bede vā medea die hū m zoē armē stat vā
 habite v vant dat zū al een ander wuf sbeē
 zoē omghedaen was hū zū magher en wa hact

danighen druc int hart vercreech dat, al had mi al de weerelt moghen baten, ic en had connen teghens hem spreken.¹ Ende ic ghing van daer om bij u te comen, u biddende dat ghij doer ghunst van alle vrouwen² u ghelieven wille mijnre armer, ghelatender³ vrou tontfarmen, ende in bekentheit der verdienten die ic verdient mach hebben, als ic u outheit verkeerde ende leyde u jeucht int wesen van .XXXIJ. jaeren, ende doet mi recht van u zoen Jason sonder righuer of streyngheit te doen!”⁴

Als de coninck Eson verstont den druc ende de bede van Medea, die hij in zoe arme state van habiten vant dat zij al een ander wijf scheen, zoe onghedaen was zij,⁵ magher ende verhaert,⁶ [154r] seker hij had up haer medelijden.⁷ Doe began hijse te troosten, peysende up de goede diensten die zij Jason ghedaen had, daer hem al sijn eer of ghecomen was, desghelijcs mede dat zij hem ghedaen had, ende oec [hoe]⁸ zij haer vader, den coninck, ghelaten had om den wil van Jason.⁹ Onder ander woerden seyde hij ende beloefde haer dat hij [Jason]¹⁰ puniren soude van zijn misdaet, ende hoe dat hijt in groeter onwaerden ghenomen had dat hij niet ghecomen en was in de

1. Si ma este fortune de telle condicion que elle ma depuis deux mois menee en oliferne la cite Et la le ay retrouue et veu Iason avecques la royne mirro Et ma este certiffie que Il la espousee dequoy Iay eu au cuer telle douleur que pour nulle rien le neusse peu parler a lui /

2. doer ghunst van alle vrouwen: uit respect voor alle vrouwen

3. ghelatender: verlaten

4. sonder righuer of streyngheit te doen: zonder al te streng te zijn — Aincois me parti dillec et suis pardeuers vous venue a refuge vous requerir quen la faueur des dames Il vous plaise auoir pitie de ceste tant desolee dame [et] que en la recongnissance du merite que le puis auoir deseruy en ayant reduit vostre ancien aage en lestre de trentedeux ans de vostre filz Iason me vueilliez faire droit sans riguer.

5. onghedaen: onherkenbaar van uiterlijk veranderd

6. verhaert: verweerd — **Bellaert [1485]**, fol. l2rb: verhart

7. [Gr 155r] [P 20.2] **Q**uant le roy Eson de mirmidoine ot entendu la doleance et la requeste de medee quil veoit en si poure estat dabillement quelle sembloit vne toute autre femme tant estoit descoulouree / maigre et hallee Certes Il ot grant pitie delle /

8. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. l2rb: *ende* oec hoe si haer vader

9. Adont Il la prinst a reconforter et pensant aux bons seruices que elle auoit fais a son filz dont tout son bien et sa renommee lui venoit / Et pareillement au grant plaisir quelle lui auoit fait / aussi comment elle auoit habandonne le roy son pere et sa contree sur le donne a entendre et promesse de son filz /

10. Hs.: iason iason (dittografie)

selker hñ had vphact medelnde doe began hñse
 te troosten poyfende vnde goede dienste die zñ
 rason ghedaen had daer hem al sijn eer of ghe
 come was desghelms mede dat zñ hñ ghedaen
 had en oer zñ vaer vader den to mnde ghelate
 had om den wil vā rason **O**nder ander woede
 seyde hñ ende betoefde haer dat hñ rason rason
 punne soude vā zñ misdact **E**n hoe dat hñ
 in groeter onlbarede ghenome had dat hñ
 met ghetome en was in de destructie vā twee
 daer het ridderschap vā gredie groete eer verwe
 ghe had **E**son mnde wonderlic in dea **E**n hñ
 deedse ter stont zeer eer rleden ende dincen vā
 als dat haer ghebrac dit ghedaen hñ sende ee
 in olifant tot rason outbrede inde dat hñ ter stot
 tot hñ quacem maer rason onsnuldrichde hñ teghe
 den bode zoe hñ best noch ter cause vā de wo
 den die hñ roetelung offanghen had mit possich
 als ghesent is **E**n seyde dat hñ in ter hñ met
 reysen en mocht noch te paeide vpsitte soe
 opē waerē hñ noch sijn vonden

Als de coninc hoerde de woerden van zñ
 zoen rason nam hñ qualic in danclic **E**n
 zhoet dat hñ tot hem gaen soude maer het
 soude mit ghehapeder hant wesen doe out
 boet hñ al alle zude zñ vruēde en maghe
En gaffe te kenne hoe dat hñ sijn zoen rason
 punne wilde vander luydicheit vā sijn lachē

destructij van Troyen, daer het ridderscip van Griecken groete eer vercreghen had.¹

Eson minde wonderlic Medea en[de] hij deedse ter stont zeer eerlic cleden ende dienen van als dat haer ghebrac.² Dit ghedaen hij sende een in Olifernen tot Jason, [hem]³ ontbiedende dat hij ter stont tot hem quaem.⁴ Maer Jason onsculdichde hem teghens den bode, zoe hij best moch, ter causen van den wonden die hij corteling ontfanghen had int bossch, als gheseit is, ende seyde dat hij nu ter tijt niet reysen en mocht noch te paerde up sitten, soe open waeren hem noch sijn wonden.⁵

Als de coninck hoerde de woerden van zijn zoen Jason, nam hijt qualic in dancke ende zwoer dat hij tot hem gaen soude, maer het soude mit ghewapender hant wesen.⁶ Doe ontboet hij a[n]⁷ allen zijden zijn vrienden ende maghen ende gafse te kennen hoe dat hij sijn zoen Jason puniren wilde vander luydicheit⁸ van sijn lichaem [154v] ende dat hij om dese zaecken ende luxurien⁹ wil ghemist had ter destructij van Troyen.¹⁰ Ende onder tdecsel van dese woerden vergaderde hij tghetal van .x.^M Griecken, die hij alle leyde voer de stat van Olifernen up tselve velt daer de coninck [van Slavenien]¹¹

1. Entre autres parolles en la reconfortant Il lui dist et promist que Il pugniroit Iason [126v] dauoir tant offence Aussi Il lauoit prins en desdaing pour tant quil auoit failly a la besongne et destruction de troies ou la cheualerie de grece auoit acquis grant honneur /

2. Certes Il amoit medee merueilleusement / et tantost Il la fist reuestir treshonorablement et administrer tout ce quil sauoit que mestier lui estoit /

3. Ontbreekt in hs.

4. Et quant Il ot ce fait Il enuoya en oliferne par deuers Iason en lui mandant que tout Incontinent Il venist a sa court /

5. Mais Iason sexcusa au messagier le plus gracieusement quil peust pour cause des bleceures quil auoit nagaires receues ou bois non pas loing dillec comme dit est / Et de fait Il respondy que pour le present Il ny pouoit aller et quil ne pouoit encores monter a cheual.

6. [Gr 155v] **I**ncontinent que le roy eson ot entendu la responce de son filz Iason Il la prinst trop mal en gre et Iura que Il yroit par deuers lui / Mais ce seroit a main armee

7. Hs.: al — **Bellaert** [1485], fol. l2va: an allen zijden

8. luydicheit: ledigheid, luiheid (acedia)

9. luxurien: geilheid, ontucht

10. Adont Il manda de toutes pars ses parens et amis. Et leur dist et remonstra comment Il vouloit pugnir son filz Iason pour la laschete de son corps et que a celle cause ou pour sa luxure Il auoit failly a la conqueste de troies.

11. Hs.: Eson — **Bellaert** [1485], fol. l2va: coninc *der slauen*

En dat hi om dese zachtē en luxurien Wel ghe-
mest had ter destructiē vā troepen Ende onder
tderfel vandese woerde vergaderde hi tghetal
vā x m grēche die hi alle leyde voer de stat
vā olifēne vp tselue belt dat de coninc Esou
verslayhe was Ende medea was dat mede mit
den coninc Esou als die alhaer hoep en betrou-
we als ee ghelate vrou i hē gheset had

Als de coninc Esou voor olifēne quam
dede hi sin tentē ende pavilhoentē
setten en outbood sin zoen iason dat hi tot
hē quamen om tontfanghē punten vā sin out-
hoerheit Selker iason was zeer verlobdert
als hi hoede dat de coninc sin vader hem
outboet vp die coninc En als hi zacht dat de
coninc de stat beleyde mit ghebbapēder hant
en macht En zacht wel dat hi vp hē verstoet
was hoe wel dat huus niet versult en had dit
al ouermēcende En als hi verdden was mit
sin vriendē om den bode van sin vader te and-
woeden utp hi hem en seyde aldus Hode
ic heb v gheperust en verstaen om te andwoede
om tgunst dat de coninc min vader mi bnd out-
buet An dander zude ic acuse hoe hi gheromē
is mit machte en ghebbapēder hant dese di
ghen ouermēcende ic en weet wat ghy mē ghe-
is of wille waer om ic teghenboerdelic mit bra

verslaghen was.¹ Ende Medea was daer mede mit den coninck Eson als die al haer hoep ende betrouwen als een ghelaten vrou in hem gheset had.²

Als de coninck Eson voor Olifeernen quam, dede hij sijn tenten ende pauwelioenen setten ende ontbood sijn zoen Jason dat hij tot hem quaem om tontfanghen punicij van sijn overhoericheit.³ Seker, Jason was zeer verwondert als hij hoerde dat de coninck, sijn vader, hem ontboet up die condicij.⁴ Ende als hij zach dat de coninck de stat beleyde mit ghewapender hant ende macht, [...] ⁵ ende zach wel dat hij up hem verstoert was [...], ⁶ hoe wel dat hijs niet verscult en had.⁷ Dit al overmeerckende, ende als [h]ij ⁸ beraden was mit sijn vrienden om den bode van sijn vader te andwoerden, riep hij hem ende seyde aldus: “Bode, ic heb ghepeynst en[de] verstaen om te andwoerden [up] ⁹ tgunst dat de coninck, mijn vader, mi bij u ontbiet.¹⁰ An dander zijde, ic aensie hoe hij ghecomen is mit machte ende ghewapender hant.¹¹

1. Et soubz celle couverture Il assembla Iusques au nombre de dix mille gregois quil mena Iusques deuant oliferne la cite. Et tant fist par mer et par terre que sans auanture digne de memoire Il se trouua sur la champaigne ou le roy desclauonnye et son ost auoient par auant tenu leur siege a leur male sante comme dessus est plus au long declaire en son lieu /

2. Toutedfois medee estoit venue en larmee du roy eson comme celle qui auoit en lui toute sa fiance et tout son secours / comme dame esgaree.

3. overhoericheit: ongehoorzaamheid, weigering — [Gr 156r] **Q**uant le roy Eson se trouua deuant oliferne Il fist tendre ses trefs et pauillons / et manda a son [127r] filz Iason quil venist par deuers lui pour receuoir la pugnicion de sa desobaisance /

4. Certes Iason fut fort esbahy et non sans cause quant Il ot entendu que son pere lui mandoit quil venist vers lui sur telle condicion /

5. Hier ontbreekt, mogelijk door een saut du même au même (Il ... Il), de vertaling van de mededeling dat Jason inmiddels van zijn verwondingen genezen is.

6. Ook hier sloeg de vertaler (on)bedoeld een tussenzin over, namelijk dat zijn vader kookte van woede.

7. Et lors quil apperceut que son pere auoit la cite assiegee a main armee Il estoit a celle heure comme tout gary de ses playes et mutillures et voyant ce que dit est Il lui fut aduis que le roy son pere sestoit courroucie a lui et quil venoit Illec moult remply de grant fureur non obstant quen nulle maniere Il ne le cuidoit auoir deseruy

8. Hs.: bij (anticipatie) — **Bellaert [1485]**, fol. l2v: hi

9. Hs.: om (dittografie) — **Bellaert [1485]**, fol. l2vb: van

10. Et considerant toutes ces choses et quil se fu conseillie a ses amis pour respondre au message de son pere Il lappella *et* lui dist en telle maniere / Sire messagier Iay entendu et pense pour vous respondre sur ce que le roy mon pere me mande par vous /

11. dautrepart le regarde comment Il est icy venu a puissance et a main armee

den in in sin hande te setten hoe wel dat in al
len stuelen hem te d'wne ghehouden bin en on
derdanc te wesen sin beude En dat hinc wort
sin gra stap an in anders niet vunden en soude

De bode hoerende dese wuse en d'sacte andwoer
de die iason hem gaf hinc veschelde hem en
wilde in hofstagen bliue waer dat hinc medea weder
nint wilde te wone dat hinc den pape ende t'wicheu
van sin vader te stont hebben soude doe andwoerde
iason weda den bode aldus Belict ist dat de rommelt
ninc vader hinc gherome is mit dat volc tot die
mitinghe hinc d'waelt mit alle En medea in sal
in wone met soe langhe als in leue bedringhe
mit al haer toeruen Als de bode den wille va
iason verstaen had nam hinc oerlofen licende tot
den rommelt die hem verbaecht in sin tente Ende
betelde hem daer al dat hinc va iason ghehoort had
de rommelt en medea hoerende dese andwoerde
Ende kenne de dat hinc gheen man en was da lich
telic va sinder mitinghe te bringhe waer in boue ma
te blide drouuech doe ywort de rommelt Esou dat
hinc noch sin belot va daer mit wone in soude noch
om reghe noch om suet tot dat hinc de stat va oh
ferne tonder ghedaen sal hebbe Als medea dese
woerden ghehoert had va den rommelt nam in oer
lofan hem ende licende in hinc tente Ende began daer
te studee in hinc rusten daer in wel in gh'leert was
Ende alsoe langhe dat in an een oghenblu gheuoert
wart in ohferne En in de zalt daer iason in mitro

Dese dinghen overmeercts, ic en weet wat zijn meeninghe is of wille, waer om ic teghenwoerdelic niet bera-[155r]den [en bin]¹ mi in sijn handen te setten, hoe wel dat ic in allen stucken hem te dienen ghehouden bin ende onderdanich te wesen sijn bevele, ende dat hijs uuyt² sijn gramscap an mi anders niet vinden en soude.”³

DE bode hoerende dese wijze ende discrete andwoerde die Jason hem gaf, hij versekerde hem ende wilde in hostagen⁴ bliven, waert dat hij Medea weder nemen wilde te wive [...],⁵ dat hij den pays ende eenicheit van sijn vader ter stont hebben soude.⁶

Doe andwoerde Jason weder den bode aldus: “Seker, ist dat de coninck, mijn vader, hier ghecomen is mit dat volc tot dier meenighe, hij dwaelt mit allen, ende Medea en sal mi nimmermeer, soe langhe als ic leve, bedrieghen mit al haer toeverien!”⁷

Als de bode den wille van Jason verstaen had, nam hij oerlof ende keerde tot den coninck, die hem verwachtte in sijn tente, ende vertelde hem daer al dat hij van Jason ghehoort had.⁸

De coninck ende Medea, hoerende dese andwoerde ende kennende dat hij gheen man en was die lichtelic van sijnder meeninghe te

1. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. l2vb: *niet* beraden en bin

2. uuyt: zonder

3. Ces choses consideres le ne say pas quelle est son Intencion ou voulente / pourquoy le ne suis point pour le present conseillie de moy mettre en ses mains combien que le soye en tous endrois tenu de lui seruir et obeir a son mandement et que hors de fureur Il ne le trouueroit autrement dispose. — het slot van de zin is een toevoeging van de redacteur van de Gruuthuse-redactie, en zal zoveel betekenen als: en als hij niet zo boos op mij was dan zou ik anders reageren.

4. in hostagen: als gijzelaar

5. De vertaler sloeg (on)bedoeld de passage over Jasons trouwbelofte over.

6. [**Gr 156v**] **A**Dont le messaigier oyant la discrete responce que Iason lui rendoit Il lui acertena et de ce vouloit demourer en hostaige que se Iason vouloit reprendre a femme medee comme par vertu de sa foy Il y estoit tenu et par les promesses quilz auoient lun a lautre que Il trouueroit son traittie et sa paix enuers le roy son pere /

7. Alors Iason respondy au messagier que se le roy son pere estoit celle part venu en telle ordonnance sur celle Intencion que Il sabusoit *grandement* et que medee par ses enchantemens ne le decepueroit Iour de sa vie /

8. Quant le messaigier ot [**127v**] entendu la voulente et responce de Iason Il print congie de lui / parti du palais et retourna *par* deuers le roy son seigneur qui lattendoit de pie quoy en son tref / Et en lui racomptant et a medee tout ce quil auoit peu exploitier enuers son filz Iason /

zaten in een beyster te gader en spraken vanden ro-
mme. Esen hoe medea hem soe vanc ghebrocht had
dat hem zeer vernemende Ende dat zy gheen beter
en wisten dan dat zy haer muer besaghen en haer
stedt wel wachte Ende bestormde sonder antwachten
maer iason ende mero als zy medea soe ouerfienlic
zaghen voor hem staen waer zy boue sicut verho-
der Ende medea began te spreken dat zy in wille was
te segghen openlic en seyde aldus

Alaer heer iason hebden gheen wil nimmermeer
v leue te betere dat soe fraudelic is voer de
goden ende der werelt Ende vermakendyt zy de
vrit ende den dach dat ir v bescheide vander
doot als ir voer min loen soe veel moet lude En
in soe veel manere het en waer dat ghy v
noth te tude bekendet mit ghint daer ghy groe-
telic in ghehoude zyt vrouwe andwoerde iason
sullen v groete toeuere nimmermeer ghelate
zyn Ir en ran niet ghepeyusen hoe ghy soe roen
zyt dat ghy v wer in dort toghe anghe sien
dat ghy in min present vermoort hebt een in
min eyghen soene Maer hoe andwoerde medea
by ir een vrou tot soe groete og helude gheboere
dat ir in in gheende manere ter werelt vnde
soude dore mit aensthem vā min ghetroude mā
En die zyn leue vā nimmer en hout dan vā in
hā iason het is al te rley beliet die groete
denbden die ir v hier voertut mit goedertatte

bringhen [was],¹ waren zij boven mate drouvich.² Doe zwoer de coninck Eson dat hij sijn³ belec van daer niet ruymen en soude, noch om reghen noch om snee,⁴ tot dat hij de stat van Olifernen tonder ghedaen sal hebben.⁵

Als Medea dese woerden ghehoert had van den coninck nam zij oerlof an hem ende keerde in haer tente ende began daer te studeren in haer cunsten, daer zij wel in gheleert was, ende alzo langhe dat zij in een oghenblic ghevoert wart in Olifernen en[de] in de zale daer Jason en[de] Mirro [155v] zaten in een veyster te gader ende spraken vanden coninck Eson, hoe Medea hem soe varre ghebrocht had, dat hem zeer vervreemde, ende dat zij gheen beter en wisten dan dat zij haer mueren besaghen⁶ ende haer stede wel wachte[n]⁷ ende bestormden sonder antevachten.⁸

1. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. 13ra: te brengen waer doe waren si

2. Le roy et la dame oyans sa voulente et considerans quil nestoit pas homme pour le desmouuoir de son couraige en orent vng merueilleux dueil /

3. Hs.: noch sijn (anticipatie)

4. De vertaler heeft de meteorologische beproevingen gereduceerd tot regen en sneeuw, en hitte, kou, ijs/vorst en storm/noodweer verzwegen.

5. Alors le roy eson Iura que lui ne son siege ne partiroit Iamais dillec. pour froit. pour chault. pour gellee. pour nesge. pour pluye ne pour tempeste qui lui peust suruenir Iusques quil auroit subiugeue la cite doliferne /

6. besaghen: inspecteerden en gevechtsklaar maakten

7. Hs.: wachte

8. ende bestormden sonder antevachten: ? — Het is volstrekt onduidelijk waar dit op slaat en of de vertaler dan wel de kopiist hiervoor verantwoordelijk is. Hier zou moeten staan dat de torens en poorten voorzien moeten worden van (werp)stenen en pijlen, en dat de stad uit alle macht verdedigd moet worden — ¶ Atant medee quant elle ot entendu ces parolles elle print congie du roy et retourna en sa tente et lors elle encommenca de estudier en ses enchantemens et sors. ou elle estoit moult apprise / Et tellement exploita quen vng mouuement elle se fist porter dedens oliferne la cite. Et se fist poser en la propre salle ou Iason et mirro la royne estoient a vne fenestre parlans ensemble de leurs besongnes et par especial de lentreprinse que faisoit sur eulx le roy eson dequoy Ilz auoient si grant merueille que plus ne pouoient / Si nen sauoient que pensser fors que mestier leur estoit dentendre a fortifier la muraille de la cite. les tours et les portes garnir de pierres et de trait et deffendre leur fort de tout leur pouoir /

Maer Jason ende Mirro, als zij Medea zoe onversienlic¹ zaghen voor hem staen, waren zij boven screven² verwondert, ende Medea began te spreken dat zij in wille was te segghen openlic, ende seyde aldus:³

H Alaes,⁴ heer Jason, hebdi gheen wil nimmermeer u leven te beteren, dat zoe scandelic is voer de goden ende der weerelt?⁵ Ende vermalendijt zij de uyre ende den dach dat ic u beschermde vander doot, als ic voer mijn loen zoe veel moet lijden ende in zoe veel manieren, het en waer dat ghij u noch te tijde bekendet int ghunt daer ghij groetelic in ghehouden zijt.”⁶

“Vrouwe,” andwoerde Jason, “sullen u groete toeverien nimmermeer ghelaten zijn?⁷ Ic en can niet ghepeynsen hoe ghij zoe coen zijt dat ghij u voer mi dort toghen, anghesien dat ghij in mijn presentij vermoort hebt een van min eyghen zoenen!”⁸

“Maer hoe,” andwoerde Medea, “bin ic een vrouw tot zoe groeten onghelucke gheboren dat ic mi in gheender manieren ter weerelt vinden soude dorren⁹ int aenschijn van mijn ghetroude man, ende die zijn leven van n[y]ement¹⁰ en hout dan van mi?¹¹ Hay, Jason, het is al te cleyn bekend,¹² die groete deuchden die ic u hier voertijts mit

1. onversienlic: onverwacht en plotseling

2. boven screven: extreem

3. Mais Iason et mirro orent la plus grant merueille du monde / Et non sans cause *quant* si soudainement veirent medee Illec apparoir en leur *presence* Adont medee ouury ce quelle auoit en volente de plainement declairer Et dist en telle maniere.

4. Hs.: **A**laes

5. [Gr 157r] **HA** alas sire Iason nabez vous point Intencion de Iamais amender vostre vie qui tant est reprouchable deuant les dieux et le monde

6. Et mauldite soit leure et le Iour que Ie vous sauuay et guaranty de mort quant [128r] pour mon guerdon Il men conuient tant auoir a souffrir et en tant de manieres / voire se en temps et en lieu vous ne recongnoissez ce a quoy vous estes si grandement tenu /

7. Dame respondy lors Iason ne cesseront Iamais voz forts enchantemens

8. Ie ne say pensser comment deuant mes yeulx vous auez le hardement de *comparoir* veu quen ma presence vous auez murdry lun de mes propres filz

9. dorren: durven

10. Hs.: niyement

11. Et comment respondy lors medee suis Ie dame de si male heure nee et tant Infortunee que par nulle voye du monde Ie ne me oseray retrouver deuant mon espoux et mary / Et celui qui ne tient sa vie dautre que de moy /

12. bekend: erkend

ghedaen heb En heb ic v. linc ghedoot ghen zut
alleen de frukt wat ghen doet mi zoec veel oghenoucb
ten en verduets dat ic niet psynsen en mach
hoe thact va een zoec gbelate vrou als ic bin zoec
laghe dat verdraghe mach als ic doe

Dhier vrou and boede iason ic en mien niet
dat ic v. eenighe onghenoucbte of verduet
in eenighe manere ghedaen heb ghen hebt ghe
daty veel lechdie quade outamclidre farte waer
bin ic v. mit oelocue en mit eere veysche en late
mach hoe vel dat ghen segt dat ghen doe heft
va m ghedaen hebt. dat ic v. met boere en houde
Biet hier de edel vrou die ic eerst belofte dede ee
ic m. lant qua En al den tuit da bin m malran
deie waere steldr ghen m m suldre punte dat ic se
al verghat en m en was om me niet da omb.
was ic vat of bin En dus heb ic een vol tute ghe
lceest tot dat de gode dese vrou en m doe ulbe
misdaden hebbe doen vergadere die ic mit ghe
trout heb het is m m vrou en ic bin haer hee En
alzoec laghe als m de ziel mit huf zal wesen en sal
ic ghee ander nemē om al dat m v. romē mach
dus dmit v. m mit meē wat het waer abtut
verlore hier mede was medea verb gheuoet al
zoec ouer sien ho als m daer brocht was Ende dede
haer boere binnē der selue ^{mach} te pitaquo m de ra
mē daer haer zoen iason gheuoet wart Ende daer
namse dat edel linc dat de romule En son dede

© British Library Board, Ms. BL add. 10290, fol. 156 recto

goeder harten [156r] ghedaen heb.¹ En[de] heb ic u kint ghedoot, ghij zijt alleen de scult, want gij doet mi zoe veel onghenouchten ende verdriets dat ic niet peynsen en mach hoe thaert² van een zoe ghelaten vrou, als ic bin, zoe langhe dat verdraghen mach, als ic doe.”³

S Eker, vrou,” andwoerde Jason, “ic en meen niet dat ic u eenighe onghenouchte of verdriet in eenigher manieren ghedaen heb.⁴ Ghij hebt ghedaen veel leelicke, quade, ontamelicke fayten, waer bij ic u mit oerloeve ende mit eeren verstemmen ende laten mach, hoe wel dat ghij segt dat ghijt doer lief van mi⁵ ghedaen hebt, daer ics niet voeren⁶ en houde.⁷ Siet hier de edel vrou die ic eerst belofte dede, eer ic in u lant quam.⁸ Ende al den tijt da⁹ wij bij malcanderen waeren, stelde ghij mi in sulcken punte dat icse al verghat, ende mi en was om nyement¹⁰ dan om u, was ic var of bij.¹¹ Ende dus heb ic een wijl tijts gheweest tot dat de goden dese vrou ende mi doer uwe misdaden hebben doen vergaderen, die ic nu ghetrouwt heb.¹² Het is mijn vrou, ende ic bin haer

1. A Iason dist encoires la dame cest moult petitement recongneu les grans biens que parcideuant vous ay fais de si bon cuer /

2. thaert: het hart

3. Et se vostre enfant ay occis vous en estes seul culpable / Car vous me faites tant de desplaisirs et dennuy que le nay pensser comment le cuer dune dame si desolee comme le suis en peult tant endurer.

4. [Gr 157v] **C**ertes dame respondy lors Iason le ne tiens point de vous auoir fait desplaisir ne ennuy en nulle facon

5. doer lief van mi: uit liefde voor mij

6. voeren: voor

7. vous auez fait et commis plusieurs enormes *et* tresmauuais cas pourquoy licitement vous puis repudier et de tous points habandonner / Combien que pour lamour de moy layez fait ce que le ne maintien pas / Et dautrepart ne men parlez plus — het slot van de zin bleef onvertaald: dus praat mij daar niet meer van!

8. vey la noble dame que lauoye pleuie au temps que *premierement* le arriuay en vostre pais

9. da: dat

10. ende mi en was om nyement: en ik dacht aan niemand anders

11. et pendant le temps que lay este au pres de vous et vous de moy par voz enchantemens vous me meistes en tel point que le la mis du tout en oubliance et ne mestoit que de vous fusse loings ou pres

12. et en tel estat ay le este vne espace de temps et Iusques a ce que les dieux ont ceste dame *et* moy par vostre tresgrant deffaulte rassemblez / laquelle le ay orendroit [128v] espousee /

heer.¹ Ende al zoe langhe als mi de ziel int lijf zal wesen, en sal ic gheen ander nemen om al dat mi up comen mach.² Dus dinct up mi niet meer, want het waer al tijt verloren!”³

Hier mede was Medea wech ghevoert al zoe onversienlic als zij daer brocht was, ende dede haer voeren binnen der selver nacht te Pintaquo in de camer daer haer zoen Jason ghevoet wart.⁴ Ende daer namse dat edel kint, dat de coninck Eson dede [156v] bewaren mit twee minnen.⁵ Da edel kindekin sliep ende [was]⁶ naect.⁷ Ende int nemen wart wacker, ende ziende zijn moeder wart het lachende.⁸

Doe screyde Medea ende seyde: “Hay, Jason, lieve kint, de figuer van dij ende dijn vader zijn ghelijck.⁹ Seker, du zijste zeer schoen, maer quaemstu tot dijn jaeren, du soudste volghen de zeden van dijn vader, de dubbelste ende onghetrouste ridder van der weerelt.¹⁰ Het is veel beter dats du een inghel steerste¹¹ in dijn jeucht dan een duvel in dijn outheit.”¹²

Ende sonder meer sprekens of beclaghens toech zij een scarp mes in de presentij van den twee minnen ende stact kint dweers doer zijn hart

1. Cest ma dame et le suis son seigneur et mary.

2. et tant que lame me respirera ou corps le seray a elle et ne la eslongeray ne prendray autre d'elle pour nulle rien qui men puist aduenir /

3. Et autrement ne vous y attendez / Car ce vous seroit tout temps perdu de plus poursuivre ceste queste /

4. Medee a celle conclusion se fist emporter dillec bien aussi soudainement que elle y estoit venue. Et en celle mesmes nuit se fist rendre a pintaquo en la chambre ou len nourrissoit son filz Iason

5. minnen: zoogmoeders — Et la elle plaine de vne tresmauuaise volente prinst le noble enfant que le Roy eson faisoit songneusement garder par deux nourrices / — onduidelijk is waarom de vertaler verzwijgt dat Medea vol was van een zeer kwade wil.

6. Ontbreekt in hs. — **Bellaert [1485]**, fol. 13va: tedel kindekijn sliep naect

7. Le noble enfant dormoit et estoit nud a leure quelle le prinst

8. Au prendre Il sesueilla et voyant sa mere Il encommenca fort a rire

9. Adont medee ploura et dit / **¶** Ha a Iason mon chier enfant ta figure et celle de ton pere sentre ressemblent

10. Tu es moult beau se tu paruenoyes Iusques en aage domme. Certes tu ensuiuiroies les meurs de ton pere le plus double et le moins loyal cheualier du monde

11. steerste: sterven zult

12. trop mieux vault que tu meures ange en ta Iennesse que deable en ta viellesse

belvaer mit alle minen da edel kinden slap en
naeft En mit mine Wart Warliet En zunde zyn
moeder Wart het lachende doe freyde medea en
seyde hay rasen lievelint de figure vā dy en dū
vader zyn ghelucke Seliet du zynste zeer schoen maer
quaemstu tot dū rāte du soudste volghen de zede
vā dū vader de dubbelse en onghetrouste vāder
vā der weerd het is veel beter dats du te nighel
steeste in dū deucht dan een duuel in dū onthet
En sonder meer speliens of beraghen toech zyn
een scarp meo in de presenten vā den alle minen
en start kint dweere door zyn hart En slyde doe
vā dact in der nacht dat mit mit en zach in te bossh
als al nu stroostich freyende en groete dūc dūc
de En haer auctuēt was nae aldus En ghing
tot athen en het den conuulceson En ghing tot
den conuulce egen die noch stacht en vrom was En
gaf hē te kenne al haer auctuēt in zedangha
manere dat huse te wue nam En vā een luit
an haer dat ghehete was eger medeus maer da
uctuēt dū haer altuēt reghens was dedese besul
deghe dat zyn had wille besul deghe theseus den
edelen heer de zoen vā egeus haer mā dūc dede
husebānen vōt athen En zyn vol dūc en vōt
mit waer zyn hēnen soude maer zyn most vā rechar
nocht weghe slyden vōt den lautstere hoet
was zyn quā in thessalen in een bossh daer zyn zeer
ceulic laude in groete bitterheit en armoede en
hadde sroen berou vā haer quact leue en soude

ende scheyde doe van daer inder nacht, dat men niet en zach, in een bossch, als al mistroostich, screyende ende groeten druc drivende.¹

Ende haer aventuer was nae aldus: sij ghing tot Athenen ende liet den coninck Eson ende ghing tot den coninck Egeus, die noch starck ende vroem was, ende gaf hem te kennen al haer aventueren in zoedanigher manieren dat hijse te wive nam ende wan een kint an haer, dat gheheten was Medeus.² Maer dAventuer, die haer altyts teghens was, dedese besculdeghen dat zij had willen [vergheven]³ Theseus, den edelen heer, de zoen van Egeus, haer man.⁴ Dus dede hijse bannen uuyt Athenen en[de] zij vol drucs en wist niet waer zij henen soude, maer zij most van rechter noots weghe scheyden uuyt den lantscepe.⁵ Hoet was, zij quam in Thessalen in een bossch, daer zij zeer eenlic levede in groete bitterheit ende armoede, en[de] hadde scoen berou van haer quaet leven ende sonden, [157r] ende dede soe groete penitencij als zij doen mocht in dien zij leven soude.⁶ Dus zoe zal ic nu ter tijt zwijghen van Medea ende van haer leven, ende spreken van der doot der edelre conighinne Mirro [ende]⁷ vant tslot van dit teghenwoerdich bouc.⁸

1. et sans plus parler ne autre regret faire elle tira lors vng cousteau moult pointu et en la presence des deux nourrices qui ne sauoient que pensser elle coula le couteau au trauers du cuer de lenfant / Et puis se party dillec a celle heure que len ny veoit goutte. et se bouta ou bois comme toute desesperee plourant et faisant vng moult aigre dueil /

2. Si fu son auanture telle que depuis elle se retrouua a athenes et ne ala pas deuers le roy eson pere de Iason / mais sen ala deuers le roy egeus qui estoit encoires fort et puissant et se donna a congnoistre a lui en lui racomptant toutes ses fortunes / voire par telle facon quil la prinst en mariage et engendra en elle vng filz qui fu appelle Medeus.

3. Hs.: besculdeghen (dittografie) — Medea wordt ervan beschuldigd dat zij Theseus heeft willen vergiften.

4. [129r] Mais fortune qui tousiours larguoit la fist accuser dauoir voulu empoisonner theseus le noble cheualier filz de son mary egeus /

5. Et oultre ce la fist banir dathenes pourquoy elle fu durement troublee et non sans cause Car Il lui fut pure neccessite quelle se partist de celle contree tant poure et tant mal fortunee quelle ne sceut plus ou soy retraire

6. in dien zij leven soude: als haar lichaam kon verdragen — Toutefois elle se mist ou chemin par vng bois en thessalle ou elle vesqui moult solitairement et en tresgrant amertume Et ot tant belle repentance de ses pechiez et de sa mauuaise vie que plus nen pouoit faire sans mort recevoir

7. Ontbreekt in hs.

8. Si me tairay pour le present de la dame et de sa vie pour racompter de la mort de mirro la noble royne et de la conclusion de ce present liure.

En dede soe groete penitencen als en doen mocht
 dien en leuen soude Dus soe zal ic mi ter tijt ghe
 ghe va medea en va haer leue Ende spicke va
 der doot da edelc conghinne miro vant t slot
 va dit teghenboerdich bou

Hoe een ridder gheuoemt patriclus doot
 de conghinne miro En hoe iason heymelic
 werch toech En hoe dat de stat de conuete
 vpghegheue was en hoe iason mit me
 dea vercoemst was

